

СИЛАБУС

Фізичної та реабілітаційної медицини

Дисципліна з підготовки бакалавра:

ОК 27 Основи мануальної терапії та лікувального масажу

(НАЗВА)

Спеціальність	I7 Терапія та реабілітація
Освітня програма	ОПП Терапія та реабілітація
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Навчальний рік	2025 – 2028 скорочений термін
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання	українська
Загальне навантаження	(кількість кредитів 6 ЄКТС)
Курс / семестр	4/ - VI
Укладач (і)	Асистент Ростислав СЕМЕНЮК
Викладач (і), гостьові лектори	Асистент Ростислав СЕМЕНЮК,
Місце проведення, контакти	кафедра фізична та реабілітаційна медицина, телефон (0432)662232, ел. rehab@vnmu.edu.ua, адреса м. Вінниця, вул. Героїв поліції, 30,

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

АНОТАЦІЯ

Коротка анотація курсу, актуальність.

Предметним напрямком програми є вивчення теоретичних основ та практичних методів мануальної терапії і лікувального масажу як складових фізичної терапії та реабілітації. Освітній компонент спрямований на формування у здобувачів знань про анатомо-фізіологічні особливості опорно-рухового апарату, механізми дії мануальних технік і лікувального масажу, показання та протипоказання до їх застосування, а також практичних умінь щодо вибору, виконання та дозування відповідних терапевтичних впливів.

У процесі вивчення дисципліни розглядаються основи клінічної анатомії хребта та суглобів, особливості м'язово-фасціальних структур, принципи застосування м'якотканинних і мобілізаційних технік, постізометричної релаксації, міофасціального релізу, технік розтягування, а також класичного, лікувального та сегментарного масажу. Особлива увага приділяється оцінюванню функціонального стану пацієнта/клієнта, визначенню показань і протипоказань, вибору відповідної техніки та забезпеченню безпеки під час проведення мануальних процедур.

Актуальність освітнього компонента визначається необхідністю формування у майбутнього фізичного терапевта практичних навичок застосування мануальних методів та лікувального масажу як складової комплексної програми фізичної терапії. Раціональне використання цих методів може бути спрямоване на зменшення больового синдрому, покращення рухливості, нормалізацію м'язового тону, підвищення еластичності м'яких тканин та оптимізацію рухової функції з урахуванням індивідуальних потреб і клінічного стану пацієнта/клієнта.

Преквізити освітнього компонента

Для успішного засвоєння освітнього компонента здобувачеві необхідні базові знання з анатомії та фізіології людини, біомеханіки та клінічної кінезіології, основ фізичної терапії та реабілітації, патологічної фізіології, а також знання про будову та функціонування опорно-рухового апарату і принципи функціонального обстеження пацієнта/клієнта.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Мета та завдання курсу, компетентності (загальні, спеціальні), значення для професійної діяльності.

Метою освітнього компонента є формування у здобувачів системи теоретичних знань та практичних умінь щодо застосування основних методів мануальної терапії та лікувального масажу у фізичній терапії та реабілітації, визначення показань і протипоказань до їх застосування, вибору відповідних терапевтичних технік та їх безпечного виконання відповідно до функціонального стану і потреб пацієнта/клієнта.

Основними завданнями освітнього компонента є:

- формування знань про основні поняття, принципи та завдання мануальної терапії і лікувального масажу;
- вивчення клінічної анатомії хребта, суглобів, м'язів та фасціальних структур;
- формування розуміння біомеханічних особливостей рухів хребта та периферичних суглобів;
- вивчення механізмів терапевтичної дії мануальних технік і лікувального масажу;
- засвоєння показань та протипоказань до застосування мануальних методів і масажу;
- формування навичок проведення функціонального обстеження перед застосуванням мануальних технік;
- оволодіння основними прийомами класичного та лікувального масажу;
- засвоєння принципів сегментарного та рефлекторного масажу;
- формування практичних навичок застосування м'якотканинних технік;
- оволодіння основами міофасціального релізу та постізометричної релаксації;
- формування навичок застосування технік розтягування м'язів та м'яких тканин;
- вивчення основ мобілізаційних технік для хребта та периферичних суглобів;
- формування вмінь визначати доцільність застосування окремих мануальних технік залежно від клінічного та функціонального стану пацієнта/клієнта;
- формування навичок правильного дозування мануального впливу та лікувального масажу;
- забезпечення дотримання правил безпеки та ергономіки під час проведення процедур;
- формування вмінь оцінювати реакцію пацієнта/клієнта на проведене втручання;
- формування навичок документування проведених процедур та оцінювання їх результатів;
- розвиток професійної комунікації з пацієнтом/клієнтом під час проведення мануальних процедур.

Значення для професійної діяльності.

Освітній компонент забезпечує формування професійних компетентностей, необхідних для обґрунтованого та безпечного застосування мануальних технік і лікувального масажу у складі комплексної програми фізичної терапії. Набуті знання та практичні навички дають змогу фізичному терапевту аналізувати функціональний стан опорно-рухового апарату, визначати доцільність застосування відповідних технік, здійснювати їх безпечне виконання, контролювати реакцію пацієнта/клієнта та оцінювати результати втручання.

Постреквізити освітнього компонента.

Знання та практичні навички, набуті під час вивчення освітнього компонента, є основою для подальшого опанування клінічно орієнтованих освітніх компонентів з фізичної терапії при захворюваннях і травмах опорно-рухового апарату, неврологічних та інших станах здоров'я. Вони застосовуються під час практичної підготовки, клінічної практики, планування та проведення комплексних реабілітаційних втручань і в подальшій професійній діяльності фізичного терапевта.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПРН 1. Демонструвати готовність до зміцнення та збереження особистого та громадського здоров'я шляхом використання рухової активності людини та проведення роз'яснювальної роботи серед пацієнтів/клієнтів, членів їх родин, медичних фахівців, а також покращенню довкілля громади.

ПРН 2. Спілкуватися усно та письмово українською та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом, дотримуватися етики ділового спілкування; складати документи, у тому числі іноземною мовою (мовами).

ПРН 3. Використовувати сучасну комп'ютерну техніку; знаходити інформацію з різних джерел; аналізувати вітчизняні та зарубіжні джерела інформації, необхідної для виконання

професійних завдань та прийняття професійних рішень.

ПРН 4. Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії.

ПРН 5. Надавати долікарську допомогу при невідкладних станах та патологічних процесах в організмі; вибирати оптимальні методи та засоби збереження життя.

ПРН 7. Тракувати інформацію про наявні у пацієнта/клієнта порушення за Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ) та Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків (МКФ ДП).

ПРН 8. Діяти згідно з нормативно-правовими вимогами та нормами професійної етики.

ПРН 10. Здійснювати заходи фізичної терапії для ліквідації або компенсації рухових порушень та активності.

ПРН 11. Здійснювати заходи ерготерапії для ліквідації або компенсації функціональних та асоційованих з ними обмежень активності та участі в діяльності.

ПРН 12. Застосовувати сучасні науково-доказові дані у професійній діяльності.

ПРН 13. Обирати оптимальні форми, методи і прийоми, які б забезпечили шанобливе ставлення до пацієнта/клієнта, його безпеку/захист, комфорт та приватність.

ПРН 15. Вербально і невербально спілкуватися з особами та групами співрозмовників, різними за віком, рівнем освіти, соціальною і професійною приналежністю, психологічними та когнітивними якостями тощо, у мультидисциплінарній команді.

ПРН 16. Проводити інструктаж та навчання клієнтів, членів їх родин, колег і невеликих груп.

ПРН 17. Оцінювати результати виконання програм фізичної терапії та ерготерапії, використовуючи відповідний інструментарій, та за потреби, модифікувати поточну діяльність.

ПРН 18. Оцінювати себе критично, засвоювати нову фахову інформацію, поглиблювати знання за допомогою самоосвіти, оцінювати й представляти власний досвід, аналізувати й застосовувати досвід колег.

3. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ОБСЯГ

Вид занять	Години
Лекції:	10 години
Практичні заняття:	36 години
Самостійна роботи:	44 години
Всього	90 години

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назви модулів і тем
1.	Клінічна анатомія хребта, особливості будови окремих сегментів, хребців, дисків меніскоїдів, можливі зміщення. Кровообіг, венозного відтоку та іннервації сегментів.
2.	Ознайомлення з основами мануальної терапії та лікувального масажу: принципи, техніки, гігієна, етика.
3.	Анатомо-фізіологічні основи масажу та мануальної терапії: м'язи, фасції, суглоби.
4.	Обстеження та оцінка стану пацієнта перед масажем та мануальною терапією.
5.	Техніка роботи з патологічними змінами м'язів та фасцій (спазми, рубці, контрактури).
6.	Основи мобілізації суглобів та пасивні техніки рухів.
7.	PNF-стретчинг у фізичній терапії.
8.	М'які мануальні техніки (міофасціальний реліз).
9.	Мануальна терапія при вертеброгенних болях у та шийному та відділах хребта.
10.	Мануальна терапія при вертеброгенних болях у грудному.

11.	Мануальна терапія при вертеброгенних болях у поперековому.
12.	Мануальна терапія при ортопедичних захворюваннях кінцівок (після травм та операцій).
13.	Комбіновані методи: масаж + пасивні мануальні техніки. Інтеграція масажу та мануальної терапії у комплексну програму реабілітації.
14.	Точковий масаж і робота з тригерними точками. Масаж верхніх та нижніх кінцівок.
15.	Класичний масаж: основні прийоми (погладження, розтирання, розминання, вібрація). Масаж спини та грудного відділу хребта.
16.	Масаж шийно-комірцевої зони та плечового поясу.
17.	Сегментарний масаж: техніка та клінічне застосування.
18.	Комплексне застосування мануальної терапії та лікувального масажу в реабілітації. Аналіз клінічних ситуацій, вибір та обґрунтування методів і технік, визначення показань і протипоказань, оцінка ефективності та безпеки реабілітаційних втручань. Диференційований залік

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань здійснюється згідно чинного Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова

([https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf))

Поточний контроль	За системою традиційних оцінок: 5 «відмінно», 4 «добре», 3 «задовільно», 2 «незадовільно»
Проміжні контролю	За системою традиційних оцінок
Контроль практичних навичок	За системою традиційних оцінок
Залік	За 200-бальною шкалою (середня арифметична оцінка за семестр конвертується в бали) Зараховано: від 122 до 200 балів Не зараховано: менше 122 балів
Підсумковий контроль з дисципліни	Сума балів за екзаменаційне тестування (12-20 балів) та усне опитування (38-60 балів) Оцінка за іспит: 71-80 балів – «відмінно» 61-70 балів – «добре» 50-60 балів – «задовільно» Менше 50 балів – «не задовільно»/не склав
Оцінювання дисципліни:	Поточна успішність – від 72 до 120 балів (конвертація середньої традиційної оцінки за практичні заняття за 120-бальною шкалою): 60% оцінки за дисципліну Підсумковий контроль – від 50 до 80 балів: 40% оцінки за дисципліну Індивідуальна робота – від 1 до 12 балів Сумарно від 122 до 200 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
180-200	A	відмінно	зараховано
170-179,99	B	добре	
160-169,99	C		
141-159,99	D	задовільно	
122-140,99	E	задовільно	

60-121,99	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-59,99	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання засвоєння знань студента де

Оцінювання усної/письмової відповіді під час поточного контролю

Оцінка "відмінно" виставляється у випадку, коли здобувач знає зміст теми заняття у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує інноваційні ідеї.

Оцінка "добре" виставляється за умови, коли здобувач знає зміст теми заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання здобувач відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчувачи складнощі лише у найважчих випадках.

Оцінка "задовільно" ставиться здобувачу на основі його знань всього змісту теми заняття та при задовільному рівні його розуміння. Здобувач спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчувачи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

Оцінка "незадовільно" виставляється у випадках, коли знання і вміння здобувача не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Критерії оцінювання усіх інших видів навчальної роботи студента ґрунтуються на вимогах Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова» ([https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)) і зазначені в робочій програмі навчальної дисципліни.

Оцінювання самостійної роботи.

Оцінювання самостійної роботи здобувачів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті.

Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти після засвоєння дисципліни – 200 балів. Мінімальна кількість балів становить 122 бали.

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), тематичні плани лекцій, практичних занять, самостійної роботи, завдання для поточного контролю, методичні рекомендації, посібники).

8. ПОЛІТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Виконання навчальних завдань і робота за дисципліною має відповідати вимогам «Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова» ([https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)), «Положення про організацію освітнього процесу для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова» (https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/pologPhD_org.pdf), Закону України «Про освіту» (ст. 42), Закону України «Про академічну доброчесність», Кодексу академічної доброчесності ВНМУ ім. М. І. Пирогова (https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/kodex_akad_dobr_edit%202026.pdf).

Здобувач освіти має право на отримання якісних освітніх послуг та безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану, надзвичайних ситуацій та надзвичайних станів, доступ до сучасної наукової та навчальної інформації, кваліфіковану консультативну допомогу під час вивчення дисципліни та опанування практичними навичками. Політика кафедри під час надання освітніх послуг є студентоцентрованою, базується на нормативних документах Міністерства освіти та Міністерства охорони здоров'я України, Статуті університету та порядку надання освітніх послуг, в тому числі при виникненні надзвичайних ситуацій, регламентованого основними

документами та розпорядженнями щодо організації навчального процесу в ВНМУ ім. М. І. Пирогова та засадах академічної доброчесності.

Академічна доброчесність. Під час вивчення дисципліни та виконання усіх видів навчальних завдань/дослідницької діяльності здобувач освіти має керуватись Законом України «Про освіту» (ст. 42), Законом України «Про академічну доброчесність», Кодексом академічної доброчесності ВНМУ ім. М. І. Пирогова (<https://www.vnmu.edu.ua/> загальна інформація/ Основні документи/ Кодекс академічної доброчесності ВНМУ ім. М.І. Пирогова). При порушенні норм академічної доброчесності застосовуються заходи реагування відповідно до чинних нормативних документів.

Дотримання правил розпорядку ВНМУ, техніки безпеки на практичних заняттях. На першому практичному занятті викладач проводить інструктаж з безпечного поведіння в приміщеннях кафедри, ознайомлює із місцем розташування укриття, маршрутом переміщення в укриття згідно прийнятої схеми евакуації, правилами поведінки під час переміщення до укриття та перебування в ньому, пояснює всі дії, передбачені Планом реагування на надзвичайні ситуації (згідно Наказу № 505 від 30.08.2023 р.). У разі сигналу «Повітряна тривога» або інших сигналів оповіщення викладач перериває заняття. Всі разом переходять в укриття, де перебувають до скасування сигналу оповіщення. Після відміни сигналу тривоги викладач і здобувачі освіти продовжують заняття в учбових кімнатах кафедри або самостійно доопрацьовують навчальний матеріал з опитуванням на наступному занятті.

Вимоги щодо підготовки до практичних занять.

Здобувач освіти зобов'язаний приймати активну участь в проведенні освітнього процесу: відвідувати заняття та бути підготовленим до них, тестові завдання до поточної теми мають бути розв'язані у робочому зошиті, схеми та таблиці заповнені; активно обговорювати тему заняття, виконувати всі передбачені програмою завдання, шукати додаткову інформацію по темі заняття та презентувати її своїм колегам.

На заняття слід приходити вчасно. Запізнення не допускається (згідно Правил внутрішнього розпорядку для осіб, що навчаються у ВНМУ). Здобувач, який запізнився більше, ніж на 10 хвилин на заняття, не допускається до останнього і повинен його відпрацювати в установленому порядку. *Для спеціальностей галузі знань І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення» на практичних заняттях студент має бути одягнений в медичний халат, в іншому випадку здобувачі не допускаються до заняття,

У спілкуванні з викладачами, співробітниками, товаришами та іншими особами, що навчаються у ВНМУ дотримуватись ввічливості, привітності, доброзичливості. Здобувачі повинні дотримуватись тиші, спокою, шляхетної поведінки в приміщеннях кафедри.

У своїй роботі колектив кафедри дотримується принципів взаємоповаги і толерантності. Те саме вимагається від здобувачів.

Здобувач повинен дотримуватись правил безпеки під час знаходження у приміщеннях кафедри.

Під час роботи в навчально-наукових лабораторіях здобувачі дотримуються правил техніки безпеки (опубліковані на сайті кафедри (*фізична та реабілітаційна медицина*)); при виконанні практичних завдань робоче місце має зберігатись у порядку та бути прибраним після виконання практичної роботи.

Під час перебування на клінічних базах здобувачі зобов'язані виконувати вимоги лікувально-охоронного та санітарно-гігієнічного режимів. При введенні в лікувальному закладі режиму карантинних обмежень обов'язкове строге виконання його вимог. Форма одягу при вході у стаціонарні відділення: змінне взуття, медичний халат і шапочка. При собі мати медичну маску, рукавички, антисептик. Пронесення з собою верхнього одягу, взуття, громіздких речей не дозволяється. Заборонене самовільне, без дозволу викладача, торкання до апаратури, обладнання та інструментарію. Під час співбесід з хворими та їх родичами, а також поза стаціонаром здобувачі зобов'язані дотримуватись етико-деонтологічних принципів, вимог чинного законодавства про збереження інформації. Категорично забороняється поширювати медичну та особисту інформацію пацієнтів у будь-який спосіб (в т.ч. у соцмережах, усних розповідях тощо). Під час контактів з персоналом та дискусій в процесі навчання сповідуються принципи толерантності, ввічливості та взаємоповаги, не допускається виклична, некоректна, провокативна поведінка.

Використання мобільних телефонів та інших електронних девайсів. Використання мобільних телефонів та інших електронних пристроїв на занятті не допускається (окрім екстрених

дзвінків, випадків демонстрації додаткового матеріалу з теми заняття).

Пропуски занять. Пропущені заняття відпрацьовуються в порядку, встановленому в чинному Положенні про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова (посилання [https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)) у час, визначений графіком відпрацювань (опублікований на сайті кафедри <https://www.vnmu.edu.ua/> кафедра *назва кафедри*) черговому або своєму викладачу. Відпрацювання передбачає виконання завдань згідно теми пропущеного заняття і специфіки дисципліни.

Засвоєння теми лекцій перевіряють під час практичного, семінарського заняття (практичних навичок) та складанні підсумкового контролю ([https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)).

Порядок допуску до підсумкового контролю з дисципліни наведений в чинному Положенні про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова (посилання [https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)). До підсумкового контролю здобувачі допускаються за умови відсутності академічної заборгованості: середній бал поточних оцінок не менше 3,0 (72 бали за 120-бальною шкалою), всі підсумкові заняття до змістових модулів складено на позитивну оцінку («3» і більше), всі пропущені практичні заняття відпрацьовані на позитивну оцінку («3» і більше). В іншому випадку здобувач повинен підвищити середній бал, відпрацювавши незадовільні оцінки, та відпрацювати пропущені заняття.

Додаткові індивідуальні бали. Індивідуальні бали з дисципліни здобувач може отримати за якісне виконання індивідуальної роботи, зміст якої оприлюднений на сайті кафедри в навчально-методичних матеріалах дисципліни, кількість балів визначається за результатами ІР згідно чинного Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова ([https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)).

Вирішення конфліктних питань. При виникненні непорозумінь та претензій до викладача через якість надання освітніх послуг, оцінювання знань та інших конфліктних ситуацій, здобувач повинен спершу повідомити про свої претензії викладача. Якщо конфліктне питання не вирішено, то студент має право подати звернення до завідувача кафедри згідно Положення про розгляд звернень здобувачів вищої освіти у ВНМУ ім. М. І. Пирогова (<https://www.vnmu.edu.ua/Загальна інформація/Основні документи>). Також здобувач має право звернутись до студентського самоврядування, адміністрації факультету (інституту) чи університету безпосередньо чи через скриньки довіри (лінки і адреси доступні на офіційному сайті ВНМУ). Кафедра виходить з розуміння того, студентоцентричність передбачає відповідальність здобувача за свідоме й активне набуття знань, належне виконання передбачених законодавством та регуляторними документами ВНМУ норм і правил та залишає за собою право інформувати відповідні структури про порушення з боку студентів.

Політика в умовах змішаного навчання. Порядок змішаного навчання регулюється Положенням про запровадження елементів дистанційного навчання у ВНМУ ім. М. І. Пирогова (<https://www.vnmu.edu.ua/ Загальна інформація/Основні документи>). Основними навчальними платформами для проведення навчальних занять є Microsoft Team, Google Meets. Порядок проведення практичних занять, лекцій, відпрацювань та консультацій під час дистанційного навчання оприлюднюється на веб-сторінці кафедри (<https://www.vnmu.edu.ua/> кафедра *фізична та реабілітаційна медицина*/ Студенту/ очна форма навчання/3 курс/навчально-методичні матеріали).

Зворотній зв'язок з викладачем здійснюється через чат в Microsoft Team, месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp) або електронну пошту (на вибір викладача) в робочий час.

1. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Навчально-методичне забезпечення дисципліни оприлюднено на сайті кафедр. Маршрут отримання матеріалів

<https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1eo1dl1FY8-v0uOvP5RduoaVdJ4xJkAbu>

ЛІТЕРАТУРА

Базова з (Основи мануальної терапії та лікувального масажу)

1. Kisner C., Colby L. A., Borstad J. Therapeutic Exercise: Foundations and Techniques. 8th ed. Philadelphia : F. A. Davis, 2022.

2. Cifu D. X., ed. Braddom's Physical Medicine and Rehabilitation. 6th ed. Philadelphia : Elsevier, 2020.
3. Brukner P., Khan K. Clinical Sports Medicine: Managing Injuries. 6th ed. Sydney : McGraw Hill, 2025.
4. World Health Organization. Package of interventions for rehabilitation. Module 2. Musculoskeletal conditions. Geneva : World Health Organization, 2023. 108 p.
5. World Health Organization. WHO guideline for non-surgical management of chronic primary low back pain in adults in primary and community care settings. Geneva : World Health Organization, 2023. 242 p.
6. Mahlovanyy A., Kuninets O., Grygus I. Foundations of the Physical Rehabilitation in Medicine. Фізична терапія, здоров'я, фізична культура та педагогіка : монографія. Рівне : НУВГП, 2021. С. 147–175.

Допоміжна з (Основи мануальної терапії та лікувального масажу)

1. World Health Organization. Package of interventions for rehabilitation. Module 2. Musculoskeletal conditions: web annex: literature reviews and evidence tables. Geneva : World Health Organization, 2023. 110 p.
2. World Health Organization. Rehabilitation competency framework. Geneva : World Health Organization, 2021.
3. National Institute for Health and Care Excellence. Low back pain and sciatica in over 16s: assessment and management. NICE guideline NG59. London : NICE, 2020.
4. National Institute for Health and Care Excellence. Osteoarthritis in over 16s: diagnosis and management. NICE guideline NG226. London : NICE, 2022.
5. National Institute for Health and Care Excellence. Rehabilitation after traumatic injury. NICE guideline NG211. London : NICE, 2022.
6. World Health Organization. WHO guideline on non-surgical management of chronic primary low back pain in adults in primary and community care settings: web annexes. Geneva : World Health Organization, 2023.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

Електронна адреса сайту університету: <http://vnmu.edu.ua>

Сайт кафедри <https://www.vnmu.edu.ua/кафедра> фізична та реабілітаційна медицина

Електронна адреса сайту бібліотеки університету: <http://www.library.vnmu.edu.ua>

Національна наукова медична бібліотека України: <http://www.library.gov.ua/>

Всесвітня організація охорони здоров'я <http://www.who.int/en/>

МОЗ України <https://moz.gov.ua/>

Центр громадського здоров'я МОЗ України <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan>

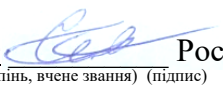
Англомовна текстова база даних медичних та біологічних публікацій: <http://www.pubmed.com>

Англомовний веб-ресурс для лікарів та інших професіоналів охорони здоров'я:

<https://emedicine.medscape.com/pulmology>

Силабус з дисципліни «Основи мануальної терапії та лікувального масажу» обговорено та затверджено на засіданні кафедри Фізичної та реабілітаційної медицини (протокол №1, від «26» серпня 2026 року.)

Відповідальний(а) за курс:

асистент Ростислав СЕМЕНЮК
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

Завідувач кафедри фізична та реабілітаційна медицина

доцент Ростислав КРАВЕЦЬ
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис)